
BRIGA ZA ZAJEDNIČKU KUĆU

Pitanje okoliša postalo je jedno od najprisutnijih i najizazovnijih tema u suvremenom društvu. Njime se bave eko-aktivisti, ekonomisti, političari, mediji, crkvenjaci, ukratko gotovo svi. Suvremeni mediji, posebno u svojim digitalnim oblicima i izdanjima, doista su sveli svijet na „globalno selo“, tako da određena pitanja u tren oka postaju globalna. A dojam je kako je upravo pitanje okoliša jedno od najzastupljenijih. Naravno da nije isključeno kako neka od tih globalnih pitanja, uključujući i pitanje okoliša, nameću skriveni centri moći zbog vlastitih probitaka i ciljeva. No, bez obzira na javne ili tajne agende, skrivenih ili poznatih centara moći, pitanje zaštite okoliša pitanje je kojim se mora baviti i katolička teologija.

Katolička Crkva nije ostala nijema na pitanja očuvanja okoliša. Već je papa Ivan XXIII., enciklikom *Pacem in terris*, 1963., upozorio na opasnost od nuklearne krize i ekološke katastrofe, pozivajući istodobno sve ljude dobre volje da promiču osjećaj odgovornosti za opće dobro te očuvanje života i zdravog okoliša za buduće naraštaje. Na njegovu će tragu njegov nasljednik, Pavao VI., enciklikom *Octogesima adveniens*, iz 1971., upozoriti na nepromišljeno iskorištavanje prirodnih dobara, što dovodi do uništenja prirode, a posljedično i samoga čovjeka. Sv. Ivan Pavao II. pozvao je na opće ekološko obraćenje, ističući kako istinski razvoj ljudskog roda mora u sebi nositi i poštovanje prema svemu stvorenu te razvitku društveno-ekonomskih modela koji su u suglasju s dobrom čovjeka (usp. Poruka *Mir s Bogom Stvoriteljem, mir sa svim stvorenjem*, prigodom XXIII. svjetskog dana mira, od 1. siječnja 1990.; Govor sudionicima skupa posvećena okolišu i zdravlju, od 24. ožujka 1997.; Poruka prigodom XXXII. svjetskog dana mira, od 1. siječnja 1999.; Govor na općoj audijenciji, od 17. siječnja 2001). Papa Benedikt XVI. je, na tragu svojih prethodnika, upozorio kako je stvoreni svijet izložen pogibelji kad se čovjek postavlja kao konačna instanca svega što postoji, odnosno kad čovjek odluči zauzeti mjesto Boga (usp. Poruke za Svjetski dan mira, iz 2007., 2008. i 2010.; Homilija na trgu sv. Petra, 2. lipnja 2006.; Poruka prigodom proslave *Dana Svete Stolice*, od 10. srpnja 2008.; Govor Rimskoj kuriji, 22. prosinca 2008.; enciklika *Caritas in veritate*, iz 2009., br. 48-52).

Na tragu svojih svetih predšasnika papa Franjo, enciklikom *Laudato si*, iz 2015., želi izložiti cjelovitu ekologiju. Polazište encikli-

ke je pitanje: Što se događa našem zajedničkom domu?, što je ujedno i naslov prvog poglavlja. Papa izražava zabrinutost zbog sve većeg onečišćenja okoliša, pretjeranog iskorištavanja prirodnih bogatstva, rasta kulture odbacivanja što dovodi do pogoršanja uvjeta življenja za sve veći dio čovječanstva. Papa također ukazuje na povezanost između siromaštva i krhkosti našega planeta te potiče na traženje novih modela razvoja koji će vrednovati cjelokupno stvorenje. Stoga naviješta *evanđelje stvaranja* te izlaže *cjelovitu ekologiju*, s ciljem razvijanja opće brige za zaštitu okoliša koja bi trebala počivati na brizi za opće dobro te računati na međugeneracijsku solidarnost. No svi napori oko zaštite okoliša bit će uzaludni ako se kod svih ne razvije svijest kako valja stvarati nove navike življenja koje će poštovati sve oblike života i svako stvorenje koje je poteklo iz ruku dobrog Stvoritelja. Nove navike trebaju počivati na svijesti kako nikakvo mnoštvo stvari ne može ispuniti ljudsko srce. Zato Papa sve poziva na *ekološko obraćenje*, što je nužni preduvjet novog odnosa prema stvorenju i svijetu u kojem živimo.

Enciklika pape Franje o brizi za zajednički dom izazvala je ne samo pozitivne komentare diljem svijeta nego je dala poticaj novim inicijativama u zaštiti okoliša. Jedna od najvažnijih je jačanje svijesti kod svih kršćana kako se odnos prema Gospodinu Bogu ne može na ispravan način živjeti ako se ne vodi računa o Božjem stvorenju. Drugim riječima enciklika *Laudato si* poziva i potiče sve kršćane i ljude dobre volje na veći obzir i poštovanje prema svijetu u kojemu živimo, odnosno sve nas potiče da se prema svijetu ne ponašamo kao gospodari, nego kao oni kojima je Bog povjerio svoje stvorenje da ga brižno čuvamo. Odnos prema Bogu gradi se i živi preko ispravnog odnosa prema svemu stvorenome. Taj pak odnos pretpostavlja ispravno poimanje samoga čovjeka i svijeta u kojem živi.

Ekološka kriza je i nastala zbog pogrješnog poimanja čovjeka i njegove uloge u svijetu koji mu je povjeren. U uvodnom dijelu enciklike o brizi za zajednički dom *Laudato si* papa Franjo veli kako Zemlja, naša sestra i majka, „jeca zbog zla koje joj nanosimo, zbog neodgovornog korištenja i zloporabe dobara koje je Bog stavio u nju. Odrasli smo misleći da smo njezini vlasnici i gospodari, kojima je dopušteno pljačkati je do mile volje. Nasilje koje prebiva u ljudskom srcu, ranjenom grijehom, očituje se također u znakovima bolesti koje primjećujemo u tlu, vodi, zraku i živim bićima“ (*Laudato si*, 2). Ljudsko srce, grijehom ranjeno, dovelo je do oblikovanja pogrješnog shvaćanja čovjeka i njegove uloge u svijetu u kojemu živi i kojemu pripada. S prosvjetiteljstvom je započeo proces u kojem je čovjek sebe postavio kao mjeru svega; u središtu svega nalazi se čovjek

pozvan sebe ne samo ostvarivati nego se i samostvarati; svijet i stvorenje u svijetu služe čovjeku u njegovu obogotvorenju, u njegovu pokušaju da zauzme mjesto Boga. Taj izobličeni antropocentrizam posijao je sjeme koje se je razvilo u golemo stablo koje rađa gorkim plodovima. Prvi plod tog stabla je suvišnost Boga i njegova djelovanja u svijetu. U svijetu u čijem se središtu nalazi mali bog – čovjek, istinski je Bog potjeran na nebo, gore; nama je dovoljna priroda i ono što nam nudi, a sve što u sebi nosi ponuđeno je čovjeku za njegovo obogotvorenje i njegov užitak. U svijetu bez Boga i vječnih zakona najvažnija je korist, a posljedično i umijeća koja omogućuju korist. Dakako da u takvoj viziji čovjeka i svijeta stradava Zemlja-svijet, ali i sam čovjek postaje žrtva svoga bezumlja.

Suglasje između stvorenja, čovjeka i Stvoritelja narušeno je grijehom prvih ljudi, koji su, jednostavnim rječnikom rečeno, odbili priznati se kao stvorenja te su poželjeli zauzeti mjesto Boga. Posljedica grijeha nije samo prekinut odnos sa Stvoriteljem, narušen odnos među ljudima nego i iskrivljen odnos prema stvorenju. Umjesto „obrađivanja i čuvanja“ dolazi do iskorištavanja. Početni Božji nalog čovjeku da sebi podloži zemlju (Post 1,28) u sebi je uključivao i odgovornost prema stvorenju, budući da sve stvoreno pripada Bogu. Upravo u ispravnom odnosu prema stvorenju, odnosno u brizi za stvoreni svijet možemo doživjeti kako se Gospodin Bog i dalje brine za nas, kako i danas njegova stvarateljska ruka nastavlja stvarati i podržavati svijet koji kao prekrasan dar dariva nama, svojoj djeci.

„I vidje Bog da je dobro“, veli Sveto pismo za svako od Božjih djela u djelu stvaranja. Reći da je stvorenje dobro, istodobno znači i da je smisljeno, da je stvoreno s određenom svrhom. Nije pogrešno reći kako je stvoreni svijet predigra za najveću od svih Božjih tajni i najveće od svih Božjih djela, a to je otajstvo Božjeg utjelovljenja. Kroz stvaranje svemira Bog sebi tijelo pripravlja kako bi se na neizreciv način darovao svome stvorenju. Čudo Božje domišljatosti, a još više Božje ljubavi! Suodnos Boga i njegova stvorenja nije se završilo s tajnom Božjeg utjelovljenja, nego svoj vrhunac ima u otajstvu Kristova uskrsnuća. U njemu je materija, tj. stvoreni svijet stigao do svoje konačne točke, do svoje proslave, tj. do svojeg oduhovljenja. U Kristu uskrsnom preobražena i proslavljena materija na konačan je način postala dio božanskog svijeta, dio intimnog Božjeg života. Materija, koja je u činu stvaranja potekla iz Božje ruke, u Kristovu se uskrsnuću, kao preobražena, dogotovljena, slavna, „vraća“ svome Stvoritelju.

U brizi za zajednički dom ipak se ne smije upasti u napast eko-centrizma koji briše razliku između živih bića, a upravo je to značajka brojnih suvremenih ekoloških pokreta i udruga. Naime, radikalni

ekocentrizam smatra kako je za zaštitu okoliša potrebno ukloniti glavni izvor onečišćenja, a to je čovjek. Kršćanski nauk pak smatra kako postoji ontološka i aksiološka razlika između čovjeka i svih drugih bića te kako se ne može i ne smije čovjeka svesti na jedno od živih bića koje je jednakog dostojanstva s drugima. Egalitarističko poimanje stvorenja otvara vrata novopoganstvu i panteizmu kojima ne treba nadsvijet ni nadnarav budući da samoostvarenje (spasenje) imaju od sebe samih ovdje na Zemlji.

Vjerna primljenom pokladu Crkva pak uči kako je Stvoritelj svega u svoja stvorenja upisao zakone po kojima se ravnaju i razvijaju te kako unutar stvorenog svijeta čovjeku pripada posebna uloga. Budući da mu ta uloga i zadaća dolazi od njegova Stvoritelja, čovjek je se ne može odreći. Čovjek je, kako uči Katolička Crkva, „jedino stvorenje što ga je radi njega samoga Bog htio, on je jedini pozvan da spoznajom i ljubavlju dijeli Božji život“ (KKC, 356). Crkva također uči „kako je Bog sve stvorio za čovjeka, a čovjek je stvoren da služi Bogu, da ga ljubi i da mu sve stvorenje prikazuje“ (KKC, 358). Da, čovjek, stvoren na Božju sliku i priliku, pozvan je u ime Božje upravljati Božjim stvorenjem, na način da u konačnici to isto stvorenje Bogu prikazuje. To će biti moguće jedino kroz ponovno otkriće vlastite stvorenosti, vlastite pripadnosti stvorenom svijetu i ponovno otkriće odgovornosti za stvorenje koje Bog Stvoritelj povjerava čovjeku, kojeg poziva da bude su-stvaratelj svijeta koji mu je povjeren. U Božjem stvarateljskom naumu čovjek, premda po dostojanstvu neizmjereno nadilazi stvoreni svijet, ipak ostaje dio stvorenja. Kao primjer – uzor odnosa prema stvorenju papa Franjo nam stavlja pred oči lik sv. Franje Asiškoga čije nam „svjedočanstvo pokazuje da cjelovita ekologija iziskuje otvorenost prema kategorijama koje nadilaze jezik egzaktnih znanosti ili biologije i dovode nas do same čovjekove biti“ (*Laudato si*, 11).

Mladen Parlov